

Sławomir CIEŚLAK*

 <https://orcid.org/0000-0002-1596-465X>

KILKA UWAG W KWESTII SPOSOBU ZASPOKOJENIA WIERZYCIELA PAULIAŃSKIEGO W POSTĘPOWANIU UPADŁOŚCIOWYM

Abstrakt

Przedmiot badań: W prawie upadłościowym brakuje szczegółowej regulacji sposobu zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego z majątku osoby trzeciej, w razie ogłoszenia jej upadłości. Wywołuje to kontrowersje w doktrynie prawa upadłościowego. Konsekwencją tego niedostatku regulacji ustawowej i braku zgodności w teorii prawa jest niepewność co do pozycji prawnej tego wierzyciela w praktyce postępowania upadłościowego.

Cel badawczy: Celem artykułu jest ustalenie możliwości przyjęcia *de lege lata* wyniku wykładni przepisów prawa upadłościowego, kodeksu postępowania cywilnego oraz kodeksu cywilnego, który byłby zgodny założeniami aksjologicznymi prawa postępowania upadłościowego oraz instytucji skargi pauliańskiej. W przypadku braku takiej możliwości dalszym celem opracowania jest sformułowanie postulatu *de lege ferenda* pod adresem ustawodawcy, u którego podłoża leżą wspomniane założenia aksjologiczne.

Metoda badawcza: W artykule posłużono się metodą logiczno-językowej analizy materiału normatywnego, którą uzupełniono w niezbędnym zakresie o metodę historycznoporównawczą.

Wyniki: W sytuacji sprzeczności wartości chronionych za pomocą materialnoprawnej instytucji skargi pauliańskiej oraz leżących u podstaw postępowania upadłościowego aksjologicznie uzasadnione jest założenie, według którego syndyk masy upadłości powinien zaspokajać wierzyciela pauliańskiego z przedmiotu, który wszedł do majątku upadłego na podstawie ubezskutechnionej czynności z pierwszeństwem przed wierzycielami upadłościowymi. Bez zmiany ustawodawczej przyjęcie wyniku wykładni przepisów Kodeksu postępowania cywilnego i Prawa upadłościowego, który odpowiadałby tej ocenie aksjologicznej, nie wydaje się możliwe do uzasadnienia. *De lege lata* wierzyciel pauliański powinien więc uczestniczyć w odrębnym podziale sumy uzyskanej ze zbycia przedmiotu objętego wyrokiem pauliańskim. Mniej korzystne dla tego wierzyciela rozwiązanie ingerowałoby nadmiernie w treść prawa wierzyciela pauliańskiego określonej w art. 532 KC, przez co dochodziłoby do wypaczenia jego istoty uregulowanej w prawie materialnym. *De lege lata* zapewnienie temu wierzycielowi tzw. prawa odrębności trzeba więc uznać za minimalny poziom udzielanej mu w postępowaniu upadłościowym ochrony prawnej.

Słowa kluczowe: postępowanie upadłościowe, sądowe postępowanie egzekucyjne, wierzyciel pauliański, pierwszeństwo zaspokojenia.

* Prof. dr hab., profesor, Uniwersytet Łódzki, Wydział Prawa i Administracji, Katedra Postępowania Cywilnego I; e-mail: scieslak@wpia.uni.lodz.pl

1. Wprowadzenie

Przedmiotem badania jest określenie sposobu zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego w razie uznania za bezskuteczną czynności prawnej, na podstawie której składnik majątku dłużnika wszedł we władanie osoby trzeciej (upadłego), a następnie został objęty we władanie przez syndyka masy upadłości¹. W interesującej nas sytuacji procesowej prawomocny wyrok ze skargi pauliańskiej jest wydany przeciwko dłużnikowi przed ogłoszeniem upadłości osoby trzeciej, przedmiot zaskarżonej czynności zostaje objęty przez syndyka i nie podlega wyłączeniu z masy upadłości na podstawie art. 63 PrUp². Sposób tego zaspokojenia, a zwłaszcza kwestia kolejności zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego w zbiegu z wierzycielami osoby trzeciej nie jest szczegółowo uregulowana w przepisach PrUp³, jak również nie była unormowana w przepisach PrUpN z 2003 r.⁴ Konsekwencją braku tej regulacji jest zróżnicowane podejście do niej w literaturze prawa procesowego cywilnego, a co jest szczególnie istotne – występowanie kontrowersji w praktyce postępowania upadłościowego. Z tego też względu szczególne znaczenie ma dokonanie oceny przedstawionego zagadnienia na podstawie obowiązującego stanu prawnego i ewentualne zaproponowanie dokonania odpowiedniej nowelizacji.

Artykuł ma charakter przyczynkowski, a więc jego celem nie jest przedstawienie w sposób kompleksowy procedury zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego po ogłoszeniu upadłości osoby trzeciej. Nie ma zresztą potrzeby

¹ Odrębnym zagadnieniem jest sposób dochodzenia przez wierzyciela pauliańskiego uznania za bezskuteczną czynności prawnej po ogłoszeniu upadłości osoby trzeciej, który jest ostatnio przedmiotem zainteresowania w judykaturze i doktrynie; zob. **K. Ochocińska**, *Dochodzenie roszczeń ze skargi pauliańskiej wobec osoby znajdującej się w upadłości – glosa – V CSK 13/18*, *Monitor Prawniczy* 2020/3, s. 164.

² Przede wszystkim w wypadku czynności uznanych za bezskuteczne wchodzi w grę przyczyna wyłączenia z masy upadłości określona w art. 63 ust. 1 pkt 1 PrUp, tj. wyłączenie od egzekucji sądowej uregulowanej w kodeksie postępowania cywilnego.

³ Ustawa z 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe, t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1228 ze zm.; w skrócie: PrUp.

⁴ Ustawa z 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze, Dz.U. z 2003 r., nr 60, poz. 535; w skrócie: „PrUpN”. Na ten brak unormowania zwrócono już uwagę: **A. Jakubecki**, *Status wierzyciela pauliańskiego w postępowaniu upadłościowym obejmującym likwidację majątku dłużnika*, w: **J. Gudowski**, **K. Weitz** (red.), *Aurea praxis. Aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, t. 1, Warszawa 2011, s. 865; **M. Strojewska**, *Realizacja uprawnień ze skargi pauliańskiej w przypadku upadłości likwidacyjnej osoby trzeciej*, *Transformacje Prawa Prywatnego* 2014/2, s. 71; **F. Zedler**, *Z problematyki dochodzenia roszczeń pauliańskich w postępowaniu upadłościowym*, *Polski Proces Cywilny* 2019/1, s. 9.

prezentowania takiej szczegółowej procedury owego zaspokojenia. Zasadniczym problemem w praktyce postępowania upadłościowego jest bowiem określenie prawidłowego sposobu zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego przez dokonanie wyboru jednego z alternatywnych rozwiązań (ogólny podział funduszków masy upadłości, odrębny podział sumy uzyskanej ze zbycia przedmiotu zabezpieczenia rzeczowego, egzekucja sądowa czy też zaspokojenie wierzyciela pauliańskiego poza formalnym postępowaniem podziałowym). Sam przebieg postępowania podziałowego w ramach właściwego postępowania upadłościowego doczekał się już szczegółowych opracowań zarówno w formie komentarzowej⁵, jak i w postaci monografii⁶. Po zaproponowaniu prawidłowego sposobu zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego jego dokonanie według jednego z alternatywnych rozwiązań nie budzi już większych wątpliwości.

2. Ocena pozycji wierzyciela pauliańskiego we właściwym postępowaniu upadłościowym na płaszczyźnie aksjologicznej

Stosownie do art. 532 KC wierzyciel pauliański może z pierwszeństwem przed wierzycielami osoby trzeciej dochodzić zaspokojenia z przedmiotów, które wskutek tej czynności wyszły z majątku dłużnika albo do niego nie weszły. Przy braku szczegółowego unormowania sposobu zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego w postępowaniu upadłościowym dla rozwiązania postawionego problemu procesowego szczególne znaczenie ma ustalenie prawidłowej interpretacji art. 532 KC w powiązaniu z procesowym porządkiem zaspokajania wierzycieli w postępowaniu upadłościowym. Nie ulega bowiem wątpliwości, że norma art. 532 KC musi być interpretowana z uwzględnieniem regulacji procesowej

⁵ S. Cieślak, *Fundusze masy upadłości. Postępowanie podziałowe. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 34; R. Adamus, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2021, uwagi do art. 336, 345–346; S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 12, C.H. Beck, Legalis 2020, uwagi do art. 336, 345–346; P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 6, C.H. Beck, Legalis 2020, uwagi do art. 336, 345–346; P. Kuglarz, w: I. Heropolitańska (red.), *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 5, C.H. Beck, Legalis 2021, uwagi do art. 336, 345–346; W. Gewald, w: J.A. Witosz (red.), *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Wolters Kluwer Polska 2017, uwagi do art. 336, 345–346.

⁶ Jeszcze pod rządem prawa upadłościowego z 1934 r. ukazała się monografia S. Cieślaka, *Podział funduszków masy upadłości*, Warszawa 2000. Pod rządem obecnie obowiązującego stanu prawnego zob. też S. Cieślak, *Postępowanie podziałowe*, w: S. Włodyka, A. Szumański (red.), *System Prawa Handlowego*, t. 6. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz (red.), *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, C.H. Beck, Warszawa 2020.

odnoszącej się do zaspokajania wierzycieli, co dotyczy zarówno egzekucji singularnej (postępowania egzekucyjnego⁷), jak i egzekucji generalnej, jaką jest postępowanie upadłościowe⁸.

W literaturze prawa upadłościowego⁹ wskazuje się trzy możliwe sposoby zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego w postępowaniu upadłościowym. Pierwszy sposób zakłada potraktowanie go jako uprawnionego z tytułu wierzytelności niepieniężnej¹⁰, która zamienia się z chwilą ogłoszenia upadłości na wierzytelność pieniężną (art. 91 ust. 2 PrUp) i podlega zaspokojeniu w postępowaniu podziałowym – albo w ogólnym podziale (art. 342 i nast. PrUp), albo w podziale sumy uzyskanej ze zbycia rzeczy i praw obciążonych rzeczowo, a więc korzysta z tzw. prawa odrębności (art. 345–346 PrUp). Drugi sposób polega na dopuszczeniu możliwości prowadzenia przez wierzyciela pauliańskiego

⁷ Na gruncie postępowania egzekucyjnego także nie ma szczególnej regulacji kolejności zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego w podziale sumy uzyskanej z egzekucji i są wyrażane różne poglądy w tej kwestii. Dominuje zapatrywanie, że jego wierzytelność jest zaspokajana w kategorii 5 (art. 1025 § 1 pkt 5 KPC) jako należność korzystająca z ustawowego pierwszeństwa (tak np. **I. Kunicki**, *Podział sumy uzyskanej z egzekucji*, Sopot 1999, s. 165–166, przy czym w czasie wyrażenia tego poglądu prawa korzystające z ustawowego pierwszeństwa należały do kategorii 8; **A. Jakubecki**, *Status...*, s. 881, w tym przypis 44; **R. Adamus**, *Kilka uwag o zasadzie pierwszeństwa zaspokojenia wierzyciela na podstawie art. 532 KC*, *Monitor Prawniczy* 2013/15, s. 800). Przeciwny pogląd, zakładający pierwszeństwo zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego przed należnościami z kategorii 2 i nast., prezentuje **P. Machnikowski**, w: **E. Gniewek** (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis 2019, nb 6 do art. 532. Za poglębnymi badaniami w tym zakresie opowiada się P. Grzegorzcyk, który podkreśla odmienny charakter pierwszeństwa wierzyciela pauliańskiego od innych przywilejów egzekucyjnych, **P. Grzegorzcyk**, *Sytuacja prawna wierzyciela pauliańskiego w razie wszczęcia przez wierzyciela osoby trzeciej egzekucji z jej majątku*, *Monitor Prawniczy* 2013/15, s. 823.

⁸ Trafnie uznaje się w doktrynie, że o kolejności zaspokojenia wierzyciela w egzekucji ostatecznie decydują przepisy prawa procesowego, które przewidują różnorakie przywileje egzekucyjne, zob. np. **A. Jakubecki**, *Status...*, s. 887. Problem komplikuje się, gdy przepisy procesowe nie odnoszą się *expressis verbis* do wierzyciela pauliańskiego, a skutek wyroku pauliańskiego znacząco odbiega od innych przywilejów egzekucyjnych. Jak zauważono, pierwszeństwo z art. 532 KC różni się swoim charakterem od przywilejów wymienionych np. w art. 122 § 2, art. 739 § 1 i art. 1127 KPC, co sprawia, że pierwszeństwo wierzyciela pauliańskiego trzeba traktować jako coś więcej niż tylko przywilej egzekucyjny, tzn. jako potwierdzenie tego, co wynika już z samej sankcji nieważności względnej, tak **P. Grzegorzcyk**, *Sytuacja prawna...*, s. 823.

⁹ **F. Zedler**, *Z problematyki...*, s. 18–19.

¹⁰ Czas powstania tej wierzytelności budzi kontrowersje, zob. **M. Pyziak-Szafnicka**, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika*, Warszawa 1995, s. 35. Jako chwilę powstania skutku prawomocnego wyroku pauliańskiego trzeba przyjąć datę dokonania bezskutecznej czynności prawnej dłużnika z osobą trzecią, tak m.in. **A. Jakubecki**, *Status...*, s. 876.

egzekucji przeciwko dłużnikowi, skierowanej do składnika, który wszedł do majątku upadłego na podstawie czynności prawnej uznanej za bezskuteczną. Ostatnim zaś sposobem jest przyjęcie występowania obowiązku syndyka zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego w toku właściwego postępowania upadłościowego, jednak poza sformalizowanym postępowaniem podziałowym.

Wobec braku szczegółowej regulacji, odnoszącej się do interesującej nas kwestii zarówno w prawie upadłościowym, jak i w innych aktach prawnych na poparcie każdego z wymienionych sposobów można powołać uzasadniające je argumenty. Przedstawiciele doktryny prawa procesowego cywilnego opowiadający się za przyjęciem któregoś z trzech wymienionych rozwiązań, często zaznaczają jednocześnie, że problem nie jest pozbawiony wątpliwości i nie można wykluczyć odmiennej interpretacji.

Do zwolenników pierwszego z ww. sposobów należą m.in. A. Jakubecki oraz M. Strojewska, chociaż różnią się oni w ostatecznym ustaleniu drogi zaspokojenia wierzyciela, tj. czy następuje ono w ogólnym podziale funduszków masy upadłości, czy też w ramach odrębnego podziału sumy uzyskanej ze zbycia przedmiotu zabezpieczenia rzeczowego. Zdaniem pierwszego z wymienionych autorów wierzyciel pauliański powinien być zaspokajany w odrębnym podziale sumy uzyskanej ze zbycia rzeczy i praw obciążonych rzeczowo, przy czym regulujące ten podział przepisy należy stosować w drodze analogii. Na uzasadnienie tego stanowiska podawany jest trafny pogląd, iż wierzyciel pauliański jest uprawniony do uzyskania zaspokojenia jedynie z przedmiotów objętych bezskuteczną czynnością osoby trzeciej, nie zaś z całego jej majątku. A. Jakubecki odwołuje się także do poglądu SN wyrażonego w post. z 26 października 2005 r.¹¹, w którym wskazano na podobieństwo prawa wierzyciela pauliańskiego do praw osobistych, roszczeń i ograniczonych praw rzeczowych ujawnianych w księdze wieczystej. Podobnego zdania jest M. Strojewska, jednak *de lege lata* odrzuca ona możliwość dopuszczenia tego wierzyciela do udziału w podziale odrębnym, uznając tym samym, że powinien on uczestniczyć w ogólnym podziale funduszków masy upadłości. Przede wszystkim autorka powołuje się na brak możliwości stosowania w drodze analogii przepisu o charakterze wyjątku. Trzeba jednak od razu zaznaczyć, że uznaje ona za aksjologicznie uzasadniony pogląd zrównujący wierzyciela pauliańskiego z innymi wierzycielami rzeczowymi uprawnionymi do zaspokojenia z określonego składnika majątkowego. Jako warunek uczestnictwa w podziale odrębnym traktuje jednak wyraźne unormowanie obowiązku odpowiedniego stosowania do wierzyciela pauliańskiego

¹¹ V CK 776/04, Legalis nr 73893.

przepisów art. 345 i 346 PrUp¹². Uzasadniając aksjologicznie ten postulat *de lege ferenda*, autorka odwołuje się do konieczności równego traktowania podmiotów znajdujących się w podobnych sytuacjach, w tym wypadku chodzi o podmioty uprawnione z mocy przepisów szczególnych do zaspokojenia z określonego przedmiotu z pierwszeństwem przed innymi wierzycielami właściciela rzeczy.

Do zwolenników poglądu o zaspokajaniu wierzyciela pauliańskiego w ogólnym podziale funduszy masy upadłości, w razie upadłości osoby trzeciej, należy również zaliczyć R. Adamusa. Autor ten akcentuje przy tym pierwszeństwo zaspokojenia wierzycieli rzeczowych przed wierzycielem pauliańskim i to zarówno w toku postępowania egzekucyjnego¹³, jak i postępowania upadłościowego¹⁴. Dla dalszych rozważań warto przytoczyć uwagę powołanego autora odnoszącą się do aksjologicznego porównania dwóch konstrukcji prawnych: odpowiedzialności rzeczowej oraz odpowiedzialności osobistej. Autor podkreśla pierwszeństwo odpowiedzialności rzeczowej przed osobistą, w tym ograniczoną odpowiedzialnością osobistą (*cum viribus patrimonii*), z jaką mamy do czynienia w stosunku prawnym między osobą trzecią oraz wierzycielem pauliańskim. To założenie aksjologiczne stanowi dla powołanego autora podstawę do określenia kolejności zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego w zbiegu z innymi wierzycielami osoby trzeciej, w tym wierzycielami rzeczowymi tej osoby¹⁵. Przyjmuje on, że na gruncie art. 1026 § 1 KPC pierwszeństwo wynikające z należności zabezpieczonych rzeczowo ma priorytet przed przywilejem z art. 532 KC wiążącym się z ograniczoną odpowiedzialnością osobistą¹⁶.

F. Zedler opowiada się z kolei za przyjęciem obowiązku syndyka zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego, jednak poza sformalizowanym postępowaniem podziałowym, tj. zarówno poza ogólnym podziałem funduszy masy upadłości (art. 342 i nast. PrUp), jak i poza podziałem sumy uzyskanej ze zbycia rzeczy i praw obciążonych rzeczowo (art. 345–346 PrUp). Autor ten także powołuje się na argumenty natury aksjologicznej, nawiązujące do materialnoprawnej

¹² M. Strojewska, *Realizacja uprawnienia...*, s. 72.

¹³ R. Adamus, *Kilka uwag...*, s. 801.

¹⁴ Co do pozycji wierzyciela pauliańskiego w postępowaniu upadłościowym autor podkreśla, że regulacja prawa upadłościowego stanowi *lex specialis* względem prawa pierwszeństwa z art. 532 KC, przez co to ostatnie prawo nie ma absolutnego charakteru i doznaje ograniczeń na wypadek upadłości osoby trzeciej, *ibidem*, s. 802.

¹⁵ *Ibidem*, s. 799 i 802.

¹⁶ *Ibidem*, s. 801.

regulacji uprawnień wierzyciela pauliańskiego, zamieszczonej w art. 532 KC, jednak dochodzi do odmiennej konkluzji niż R. Adamus¹⁷.

Niezależnie od przyjmowanego sposobu zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego w postępowaniu upadłościowym *de lege lata* większość ww. autorów wyraża równocześnie pogląd o pożądanej interwencji ustawodawcy. Może ona polegać albo na unormowaniu kolejności zaspokojenia wierzycieli pauliańskich przez odpowiednie zastosowanie art. 345 ust. 1 PrUp¹⁸, albo też wyraźnym określeniu obowiązku syndyka zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego poza postępowaniem podziałowym¹⁹.

W ramach analizy prawnej zagadnienia, będącego przedmiotem niniejszego opracowania, trzeba poruszyć kilka kwestii. Po pierwsze należy uwzględnić, że postępowanie podziałowe w ramach właściwego postępowania upadłościowego nie jest jedynym sposobem zaspokojenia wierzycieli upadłościowych. Postępowanie podziałowe w postaci ogólnego podziału fundusów masy upadłości jest zasadniczym, ale nie jedynym sposobem ich zaspokojenia. Oprócz niego mamy do czynienia z podziałem odrębnym, który jest zasadniczo ograniczony do praw rzeczowych, a ponadto niektórych praw i roszczeń osobistych (art. 345 i 346 PrUp) oraz innymi sposobami zaspokojenia wierzytelności upadłościowych kosztem masy upadłości. Już pod rządem PrUp34 r.²⁰ dokonywano klasyfikacji sposobów zaspokojenia wierzytelności upadłościowych, zaliczając do nich: podział fundusów masy upadłości (art. 204 i nast. PrUp34), podział sumy uzyskanej ze sprzedaży przedmiotu zastawu rejestrowego (art. 117 § 4 PrUp34), potrącenie (art. 34–37 PrUp34) czy wreszcie zapłacenie przez syndyka długów masy w miarę wpływania do niej potrzebnych sum (art. 205 *in initio* PrUp34)²¹. Te pozapodziałowe, a więc szczególne sposoby zaspokojenia wierzytelności upadłościowych zostały jeszcze poszerzone w PrUpN z 2003 r.²² Niezależnie więc od zmian stanu prawnego w procedurze upadłościowej występowały i nadal występują szczególne sposoby zaspokojenia wierzytelności upadłościowych, a więc takie, które stanowią odstępstwo od zasadniczego sposobu, jakim jest postępowanie podziałowe. Uznanie przez ustawodawcę, że wierzyciel pauliański powinien być zaspokajany w sposób przewidziany dla

¹⁷ F. Zedler, *Z problematyki...*, s. 21.

¹⁸ A. Jakubecki, *Status...*, s. 885; M. Strojewska, *Realizacja uprawnień...*, s. 72.

¹⁹ F. Zedler, *Z problematyki...*, s. 21.

²⁰ Rozp. Prez. Rzeczypospolitej z 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe, t.j. z 1991 r., nr 18, poz. 512 ze zm.; w skrócie: PrUp34.

²¹ S. Cieślak, *Podział...*, s. 18.

²² S. Cieślak, *Fundusze...*, s. 34.

określonej kategorii wierzytelności upadłościowych nie oznacza więc konieczności przyjęcia jego udziału w postępowaniu podziałowym. Po drugie, dla określenia sposobu zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego po ogłoszeniu upadłości osoby trzeciej, która dokonała ubezskutecznionej czynności z dłużnikiem wierzyciela pauliańskiego, podstawowe znaczenie ma ustalenie, czy w tej sytuacji mamy w ogóle do czynienia z tzw. wierzytelnością upadłościową. Zarówno pod rządą PrUp34 r., jak i pod rządą PrUpN oraz PrUp począwszy od 1 stycznia 2016 r., przez wierzytelność upadłościową należy rozumieć wierzytelność podlegającą zaspokojeniu ze składników masy upadłości czy też szerzej – kosztem masy upadłości²³. Kwestia charakteru prawa przysługującego wierzycielowi pauliańskiemu budzi kontrowersje i skłania do różnych opinii w doktrynie²⁴. Od charakteru prawa domagania się ubezskutecznienia zaskarżonej czynności trzeba przy tym odróżniać stwierdzone już prawomocnym wyrokiem sądowym uprawnienie do zaspokojenia z majątku osoby trzeciej. Oznacza to, że po ogłoszeniu upadłości osoby trzeciej właściwą drogą dochodzenia ubezskutecznienia czynności dłużnika dokonanej z osobą trzecią jest proces, w którym legitymację bierną zachowuje syndyk masy upadłości²⁵. Nie jest to bowiem wierzytelność podlegająca zgłoszeniu do masy upadłości. Czym innym jest zaś dochodzenie zaspokojenia przez wierzyciela pauliańskiego po tym, gdy jego prawo zostanie prawomocnie ustalone w procesie cywilnym.

Przy ustalaniu optymalnego sposobu zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego powinna być uwzględniana konieczność ochrony treści jego prawa, w sytuacji w której brakuje szczególnej regulacji procesowej zarówno w postępowaniu egzekucyjnym, jak i we właściwym postępowaniu upadłościowym. Należy więc mieć na względzie cel instytucji skargi pauliańskiej, jakim jest zapewnienie wierzycielowi pauliańskiemu możliwości zaspokojenia jego wierzytelności z przedmiotu²⁶, który wszedł do majątku osoby trzeciej, tj. upadłego,

²³ S. Cieślak, *Podział...*, s. 18; *idem*, *Fundusze...*, s. 22. W doktrynie jest też używane pojęcie wierzytelności upadłościowej w nieco innym znaczeniu, a mianowicie dodatkowo jako jej warunek wprowadza się osobisty jej charakter oraz powstanie jej (lub stosunku prawnego, z którego wynika) przed ogłoszeniem upadłości, zob. np. M. Strojewska, *Realizacja uprawnienia...*, s. 59. Por. też K. Kalicińska, *Wierzytelność w postępowaniu upadłościowym*, Warszawa 1998.

²⁴ Teorie odnoszące się do charakteru zobowiązania osoby trzeciej, która dokonała ubezskutecznionej czynności, przedstawił R. Adamus, *Kilka uwag...*, s. 799; zob. też M. Strojewska, *Realizacja uprawnienia...*, s. 60.

²⁵ Tak trafnie A. Jakubecki, *Status...*, s. 870–871.

²⁶ W literaturze używane jest pojęcie „przedmiotu ubytku” na oznaczenie przedmiotu, który wyszedł z majątku dłużnika i wszedł do majątku osoby trzeciej. Przedmiot ten ma kluczowe

wskutek czynności dłużnika uznanej za bezskuteczną. Dotykamy tu istoty tej instytucji prawnej ocenianej na płaszczyźnie aksjologicznej. Taka ocena musi być powiązana z ustaleniem wagi dwóch wartości. Pierwszą jest ochrona wierzyciela, którego dłużnik przenosi na osobę trzecią prawo do składnika majątkowego, doprowadzając w ten sposób do braku możliwości zaspokojenia jego długu. Drugą wartością jest ochrona wierzycieli osoby trzeciej (upadłego), która dokonała z dłużnikiem czynności uznanej za bezskuteczną. Porównanie wagi tych wartości wiąże się z udzieleniem odpowiedzi na pytanie, czy uzasadnione jest umożliwienie wierzycielom osoby trzeciej uzyskania zaspokojenia ze składnika, który wszedł do majątku tej osoby na podstawie czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela pauliańskiego? Chodzi przy tym o pokrzywdzenie wierzyciela stwierdzone prawomocnym wyrokiem sądu, wydanym w procesie ze skargi pauliańskiej. W prawie nie powinno się dopuszczać regulacji pozwalających na odnoszenie korzyści przez jedne podmioty kosztem szkody wyrządzanej innym jednostkom. Ten problem aksjologiczny ma naturę przede wszystkim materialnoprawną. Chodzi bowiem o rozstrzygnięcie konfliktu między wartościami chronionymi w prawie cywilnym materialnym (za pomocą akcji pauliańskiej oraz dzięki ograniczonym prawom rzeczowym o charakterze zabezpieczającym)²⁷.

Prawomocny wyrok uznający za bezskuteczną czynność dłużnika prowadzi do względnej bezskuteczności tej czynności *ex tunc*. Należy wobec tego poprzeć pogląd F. Zedlera, według którego „wobec wierzyciela pauliańskiego przyjmuje się, że istnieje stan taki, jakby tej czynności nie było, i to od samego początku”²⁸. Rację ma przy tym ten autor, twierdząc, że „trudno ... przyjąć, by bez wyraźnej regulacji prawnej ogłoszenie upadłości osoby trzeciej zmieniło uprawnienia wierzyciela pauliańskiego stwierdzone prawomocnym wyrokiem pauliańskim”²⁹. Zaakceptowanie tego poglądu pociąga za sobą konieczność przyjęcia kolejnej tezy, według której „wobec wierzyciela pauliańskiego istnieje taki stan prawny, jakby przedmioty te nie wchodziły do masy

---

znaczenie dla ustalenia odpowiedzialności *cum viribus patrimonii* osoby trzeciej, **R. Adamus**, *Kilka uwag...*, s. 799.

²⁷ Aksjologii prawa materialnego poświęca się od dawna wiele uwagi (zob. np. **J. Pisuliński**, **J. Zawadzka** (red.), *Aksjologia prawa cywilnego i cywilnoprawna ochrona dóbr*, Warszawa 2020), ale w ostatnich latach zaobserwować można zintensyfikowanie badań aksjologicznych także procedur sądowych (np. **S. Cieślak** (red.), *Założenia aksjologiczne nowelizacji KPC z 4 lipca 2019 r.*, Łódź 2020; **A. Łazarska**, *Rzetelny proces cywilny*, Warszawa 2012).

²⁸ **F. Zedler**, *Z problematyki...*, s. 14.

²⁹ *Ibidem*.

upadłości”³⁰. Podobnie jest też przyjmowane w orzecznictwie SN w odniesieniu do dochodzenia przez wierzyciela pauliańskiego wierzytelności w postępowaniu egzekucyjnym. Jako przykład można podać, że w uzasadnieniu postanowienia SN z 12 grudnia 2012 r. przyjęto, że „egzekucja prowadzona jest przeciwko dłużnikowi. W jej toku komornik zajmuje przedmiot należący do osoby trzeciej, który – na skutek ubezskuteczenia w stosunku do wierzyciela czynności prawnej wprowadzającej ten przedmiot do majątku tej osoby – traktowany jest w toku egzekucji tak, jakby pozostawał nadal w majątku dłużnika”³¹.

Tak samo trzeba traktować przedmiot ubezskutecznionej czynności w toku egzekucji generalnej, jaką jest właściwe postępowanie upadłościowe. W stosunku do wierzyciela pauliańskiego należy ten przedmiot traktować tak, jakby nadal pozostawał w majątku dłużnika, a więc wyłącznie w stosunku do wierzyciela pauliańskiego trzeba przyjmować, że skład masy upadłości nie obejmuje tego przedmiotu. Przy takim ujęciu prawo wierzyciela pauliańskiego nie jest wierzytelnością upadłościową, dlatego nie powinno w ogóle być objęte postępowaniem podziałowym³². Zróżnicowane ujmowanie składu masy upadłości w takiej sytuacji procesowej, w zależności od podmiotu, dopuszcza F. Zedler³³. To ujęcie stanowi skutek **względnej** bezskuteczności czynności, która została zaskarżona przez wierzyciela pauliańskiego. W stosunku do wierzyciela pauliańskiego występuje więc **fikcja prawna** pozostawania tego prawa poza masą upadłości, która wynika ze skutków prawomocnego wyroku wydanego w procesie ze skargi pauliańskiej i braku szczególnych przepisów o sposobie zaspokojenia takiego wierzyciela w postępowaniu upadłościowym. W postanowieniu z 13 kwietnia 2005 r.³⁴ SN słusznie uznał, że „wyrok pauliański tworzy fikcyjny stan rzeczy na potrzeby postępowania egzekucyjnego”. Taka fikcja w odniesieniu do wierzyciela pauliańskiego w postępowaniu egzekucyjnym jest też akceptowana w doktrynie³⁵. W literaturze³⁶ trafnie też identyfikowana jest funkcja wyroku pauliańskiego jako *de facto* uchylenie zarzutów właścicielskich, z których mogłaby skorzystać osoba trzecia, gdyby nie ten wyrok. Względem wierzyciela

³⁰ *Ibidem*, s. 15.

³¹ Post. SN z 12 grudnia 2012 r., III CZP 79/12, OSNC 2013, nr 6, poz. 80, zob. też wyr. SN z 9 kwietnia 2010 r., III CSK 273/09, Legalis nr 387321.

³² O miejscu postępowania podziałowego w ramach właściwego postępowania upadłościowego zob. S. Cieślak, *Postępowanie podziałowe...*, nb 12, s. 1078.

³³ F. Zedler, *Z problematyki...*, s. 15.

³⁴ V CK 598/04, Legalis nr 243400.

³⁵ Zob. P. Grzegorzcyk, *Sytuacja prawna...*, s. 821.

³⁶ *Ibidem*.

pauliańskiego osoba trzecia musi znosić egzekucję ze swojego składnika majątkowego, a więc tylko w tym zakresie nie może się ona powoływać na ochronę swojego prawa własności, wytaczając powództwo na podstawie art. 841 KPC. W sposób konsekwentny należy uznać, że taki fikcyjny stan rzeczy jest też tworzony przez prawomocny wyrok pauliański na potrzeby właściwego postępowania upadłościowego, które jest zbliżone funkcjonalnie do postępowania egzekucyjnego (funkcja wykonawcza)³⁷ i w obu procedurach trzeba zachować spójność regulacji przywileju egzekucyjnego tego wierzyciela.

Uznanie, że prawo wierzyciela pauliańskiego nie jest wierzytelnością upadłościową pozwala na precyzyjne ustalenie sposobu jego zaspokojenia w toku postępowania upadłościowego. W pierwszej kolejności należałoby uznać, że obowiązkiem syndyka masy upadłości jest sprzedaż przedmiotu ubezskutezcznionej czynności i zaspokojenie wierzyciela pauliańskiego z pierwszeństwem wynikającym z art. 532 KC, a więc zgodnie z treścią prawa materialnego. Syndyk nie stosowałby przy tym przepisów o postępowaniu podziałowym w ramach postępowania upadłościowego, które jest przeznaczone do zaspokajania wierzytelności upadłościowych. Byłby on w tym wypadku zobowiązany do spełnienia świadczenia niepieniężnego, polegającego na znoszeniu zaspokojenia cudzego długu z przedmiotu objętego jego zarządem. Prawo wierzyciela pauliańskiego – według tego ujęcia – nie byłoby wierzytelnością upadłościową i wobec tego nie zamieniałoby się na wierzytelność pieniężną na podstawie art. 91 ust. 2 PrUp. Zaspokojenie wierzyciela pauliańskiego przez syndyka stanowiłoby tym samym przejaw jednostronnego zwolnienia się ze zobowiązania znoszenia egzekucji na zasadzie upoważnienia przemiennego (art. 533 KC)³⁸.

W wypadku niewykonania tego obowiązku przez syndyka wierzyciel pauliański miałby do dyspozycji dwa rozwiązania procesowe: wystąpienie do sędziego-komisarza o nakazanie dokonania tej czynności przez syndyka w ramach kompetencji nadzorczych (art. 152 ust. 1 PrUp) albo skierowanie egzekucji do przedmiotu, który wszedł do majątku upadłego, gdyż w tym wypadku nie jest przeszkodą do jej wszczęcia przepis art. 146 ust. 3 PrUp zarówno w brzmieniu sprzed, jak i po nowelizacji prawa upadłościowego wynikającej z przyjęcia

³⁷ W. Broniewicz przyjmuje, że postępowanie upadłościowe ma charakter mieszany: rozpoznawczo-wykonawczy; zob. **W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki**, *Postępowanie cywilne w zarysie*, wyd. 13, Wolters Kluwer, Warszawa 2020, s. 32.

³⁸ Zob. też **M. Manowska**, *Postępowanie w sprawach ze skargi pauliańskiej – wybrane zagadnienia*, w: **M. Manowska, R. Pawlik** (red.), *Scientia nobilitat. Rozważania o prawie i jego stosowaniu. Księga jubileuszowa z okazji 10-lecia Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury*, Kraków 2019, s. 250.

prawa restrukturyzacyjnego z 15 maja 2015 r.³⁹ Przepis art. 146 ust. 3 PrUp nie dopuszcza wszczęcia egzekucji skierowanej do majątku wchodzącego w skład masy upadłości. Skoro mocą prawomocnego wyroku pauliańskiego wyłącznie wobec wierzyciela pauliańskiego powstaje fikcja prawna, że przedmiot, który wszedł do majątku upadłego, nie stanowi składnika masy upadłości, to może być wszczęte i kontynuowane postępowanie egzekucyjne wyłącznie na jego rzecz i skierowane tylko do tego przedmiotu. W takim postępowaniu egzekucyjnym stroną bierną jest dłużnik; nie jest nią ani osoba trzecia będąca upadłym, ani syndyk masy upadłości. Ostatni z wymienionych podmiotów zajmowałby pozycję uczestnika postępowania egzekucyjnego⁴⁰. Wykonalny w drodze egzekucji sądowej pozostaje bowiem wyrok zasądający świadczenie pieniężne od dłużnika na rzecz wierzyciela⁴¹. W tym zakresie w pełni zasługuje na poparcie pogląd SN wyrażony w uzasadnieniu postanowienia z 7 kwietnia 2011 r.⁴²

3. Ocena pozycji wierzyciela pauliańskiego we właściwym postępowaniu upadłościowym *de lege lata*

Wskazany w pkt. 2 sposób zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego jest uzasadniony aksjologicznie. Wobec jednak braku wyraźnej regulacji procesowej obowiązku syndyka zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego poza postępowaniem podziałowym, *de lege lata* bardziej uzasadnione jest inne rozwiązanie. Zakłada ono, że sposób zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego określony w pkt. 2 może być rozpatrywany co najwyżej w kategorii uzasadnionego aksjologicznie postulatu *de lege ferenda*. Na gruncie obowiązującego obecnie stanu prawnego nie można bowiem abstrahować od obowiązywania zasady ochrony interesu wierzyciela w postępowaniu upadłościowym czy też zasady ochrony masy upadłości⁴³,

³⁹ Dz.U. z 2015 r., poz. 978 ze zm.

⁴⁰ Z tego, że osoba trzecia nie zajmuje pozycji strony biernej wynika, że nie może skorzystać z powództwa z art. 840 KPC, a można dopuścić wytoczenie przez nią powództwa z art. 841 KPC, jeżeli po wydaniu wyroku pauliańskiego zaspokoїła ona roszczenie, zob. wyr. SN z 26 października 2017 r., II CSK 27/17, Legalis nr 1683866. SN trafnie odstąpił jednak od tego poglądu w uchwale (7) z 16 czerwca 2021 r. (III CZP 60/19, Biuletyn SN 2021/6), wskazując na konieczność dysponowania przez wierzyciela pauliańskiego tytułem wykonawczym przeciwko osobie trzeciej.

⁴¹ M. Manowska, *Postępowanie...*, s. 250.

⁴² IV CSK 375/10, Legalis nr 429258.

⁴³ O ochronie interesów ogółu wierzycieli zob. np. I. Gil, *Postępowanie zabezpieczające na etapie poprzedzającym ogłoszenie upadłości*, Warszawa 2012, s. 138–139; na temat zasady

co – przy braku szczegółowej regulacji przywileju wierzyciela pauliańskiego w postępowaniu upadłościowym – przemawia za uczestniczeniem przez tego ostatniego w formalnym postępowaniu podziałowym, w ewentualnym zbiegu z wierzycielami hipotecznymi lub zastawniczymi upadłego⁴⁴. Przyjęcie ostatnio wskazanego rozwiązania nie powinno jednak *de lege lata* wypaczać instytucji skargi pauliańskiej przez nadmierne ograniczenie zakresu ochrony wierzyciela pauliańskiego w tym postępowaniu, bez wyraźnego przepisu w prawie upadłościowym. Wobec tego, *de lege lata* wierzyciel pauliański powinien korzystać co najmniej z przywileju egzekucyjnego w postaci udziału w odrębnym podziale sumy uzyskanej ze zbycia przedmiotu objętego wyrokiem ze skargi pauliańskiej. Oznacza to, że w wypadku zbiegu z wierzycielami rzeczowymi osoby trzeciej (upadłego) jego prawo korzysta z pierwszeństwa przed wierzycielami upadłego, których prawa (np. hipoteki) wpisano na podstawie wniosków złożonych później niż wnioski o ujawnienie w księdze wieczystej prawa wierzyciela pauliańskiego, o ile w ogóle prawo wierzyciela pauliańskiego zostanie ujawnione w księdze wieczystej⁴⁵. Z uwagi na wątpliwą dopuszczalność ujawniania prawa wierzyciela pauliańskiego w księdze wieczystej, przepisy art. 345–346 PrUp można zastosować do zaspokojenia tego podmiotu jedynie *per analogiam legis*⁴⁶. Chodzi przy tym o pierwszeństwo materialnoprawne określone w art. 345 ust. 2 PrUp⁴⁷. Zgodnie z tym przepisem o pierwszeństwie zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego, którego prawo zostało ujawnione w księdze wieczystej, powinna rozstrzygać chwila, od której liczy się skutki wpisu prawa do księgi wieczystej. Według powołanego przepisu zaspokojenie wierzyciela pauliańskiego następuje z nieruchomości,

---

ochrony interesów masy upadłości zob. też **P. Wołowski**, *Kolizja zasady ochrony interesów masy upadłości z zasadą zaufania w prawie cywilnym*, Sopot 2018, s. 30 i nast.

⁴⁴ **A. Jakubecki**, *Glosa do uchwały SN z dnia 10 lutego 2006 r.*, III CZP 2/06, OSP 2008, nr 6, s. 71.

⁴⁵ Możliwość ujawniania w księdze wieczystej, prowadzonej dla nieruchomości osoby trzeciej, prawa wierzyciela pauliańskiego budzi kontrowersje; przeciwko niej opowiedział się **F. Zedler** (*Z problematyki...*, s. 12) oraz **P. Mysiak**, *Ujawnienie w księdze wieczystej prawa wierzyciela do dochodzenia zaspokojenia z nieruchomości – glosa – V CK 776/04*, *Monitor Prawniczy* 2006/17, s. 948; możliwość taką dopuścił SN w post. z 26 października 2005 r., V CK 776/04, *Monitor Prawniczy* 2007/3, s. 153.

⁴⁶ Tak trafnie **A. Jakubecki**, *Status...*, s. 880; **idem**, w: **A. Jakubecki**, **F. Zedler**, *Prawo upadłościowe i naprawcze*, wyd. 3, Warszawa 2010, uwaga 2 do art. 345, s. 730; **idem**, *Glosa do uchwały SN z dnia 10 lutego 2006 r.*, III CZP 2/06, OSP 2008, z. 6, poz. 71.

⁴⁷ Zob. **S. Cieślak**, *Postępowanie podziałowe...*, s. 1192; **A. Jakubecki**, w: **A. Jakubecki**, **F. Zedler**, *Prawo upadłościowe...*, uwaga 4 do art. 345, s. 731; **R. Adamus**, *Prawo upadłościowe...*, nb 3 do art. 345; **P. Zimmerman**, *Prawo upadłościowe...*, nb 8–12; **P. Kuglarz**, w: *Prawo upadłościowe...*, nb 3 do art. 345; **S. Gurgul**, *Prawo upadłościowe...*, nb 5 do art. 345.

która weszła do majątku osoby trzeciej (upadłego) wskutek ubezskutechnionej czynności. Zgodnie z art. 20 ust. 1 w zw. z art. 12 i 29 ust. 1 KWU chwilą, od której liczy się skutki dokonanego wpisu, jest moment złożenia wniosku o jego dokonanie. Kwestia kolizji prawa ujawnionego w księdze wieczystej z ograniczonymi prawami rzeczowymi na nieruchomości nie jest wyraźnie unormowana w odesłaniu zawartym w art. 20 KWU i jest sporna w literaturze, jednak trafny jest pogląd, iż norma z art. 20 ust. 1 KWU znajduje do tej kolizji zastosowanie⁴⁸. Taki sposób rozwiązania wskazanej konkurencji między prawem ujawnionym w księdze i hipotekami został przyjęty w nowelizacji prawa upadłościowego z 2015 r., która weszła w życie z 1 stycznia 2016 r. Począwszy od tej daty pierwszeństwo w grupie hipotek i praw ujawnionych przez wpis w księdze wieczystej unormowano *expressis verbis* w art. 345 ust. 2 zd. 2 *in fine* PrUp, natomiast wcześniej w taki sam sposób należało dokonywać wykładni przepisu art. 345 ust. 2 PrUp w brzmieniu sprzed wskazanej nowelizacji.

Skoro zostało przyjęte, że zaspokojenie wierzyciela pauliańskiego z ceny sprzedaży nieruchomości, która weszła do majątku osoby trzeciej (upadłego) następuje w drodze zastosowania art. 345 PrUp *per analogiam legis*, w sposób konsekwentny tę analogię wypada zastosować także w razie zaspokajania tego wierzyciela z ceny zbycia rzeczy ruchomej, wierzytelności lub innego prawa⁴⁹.

4. Konkluzje

1. Sytuacja prawna wierzyciela pauliańskiego nie jest w dostatecznym zakresie uregulowana w przepisach prawa procesowego dotyczących zarówno postępowania egzekucyjnego, jak i postępowania upadłościowego. Konsekwencją tego jest wielość możliwych ujęć jego pozycji prawnej w postępowaniu upadłościowym, w którym upadłym jest osoba trzecia w rozumieniu art. 532 KC.
2. Pozycja prawna wierzyciela pauliańskiego w postępowaniu upadłościowym wymaga interwencji ustawodawcy, a jej dokonanie powinno być poprzedzone rozwiązaniem konfliktu aksjologicznego, który wiąże się z konkurencją wierzyciela pauliańskiego z wierzycielami osoby trzeciej będącej upadłym.
3. Założeniem aksjologicznym interwencji ustawodawcy w zakresie kolejności zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego w postępowaniu upadłościowym

⁴⁸ E. Gniewek, *Księgi wieczyste. Art. 1–58² KWU. Komentarz*, nb 14–17 do art. 20, Legalis 2018.

⁴⁹ Por. nieco inaczej A. Jakubecki, *Status...*, s. 882, który przyjmuje, że przepis art. 345 PrUp stosuje się w tym wypadku w drodze jego wykładni rozszerzającej.

- powinno być wyłączenie możliwości uzyskiwania korzyści przez jedne podmioty kosztem szkody wyrządzonej przez dłużnika innym jednostkom.
4. Interwencja ustawodawcy co do sposobu zaspokojenia wierzyciela pauliańskiego powinna być spójna w obu procedurach wykonawczych w sprawach cywilnych, tj. w postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym.
  5. Bez zmiany ustawodawczej przyjęcie wyniku wykładni przepisów Kodeksu postępowania cywilnego i Prawa upadłościowego, która odpowiadałaby ocenie aksjologicznej dokonanej w pkt. 2, nie wydaje się możliwe do prawnego uzasadnienia. *De lege lata* wierzyciel pauliański powinien więc uczestniczyć w odrębnym podziale sumy uzyskanej ze zbycia przedmiotu, objętego wyrokiem pauliańskim, jako podmiot dysponujący prawem ujawnionym w księdze wieczystej z pierwszeństwem materialnoprawnym, o którym decyduje chwila złożenia wniosku o wpis. Mniej korzystne dla tego wierzyciela rozwiązanie (np. skierowanie go do uczestnictwa w ogólnym podziale funduszy masy upadłości) ingerowałoby nadmiernie w treść prawa wierzyciela pauliańskiego określoną w art. 532 KC, przez co dochodziłoby do wypaczenia jego istoty uregulowanej w prawie materialnym. *De lege lata* zapewnienie temu wierzycielowi tzw. prawa odrębności trzeba więc uznać za minimalny poziom udzielanej mu w postępowaniu upadłościowym ochrony prawnej.

Bibliografia

Akty prawne

- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe, t.j. z 1991 r., nr 118, poz. 512 ze zm.
- Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1740 ze zm.).
- Ustawa z 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1575 ze zm.).
- Ustawa z 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 2204 ze zm.).
- Ustawa z 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1228 ze zm.).

Opracowania

- Adamus R.**, *Kilka uwag o zasadzie pierwszeństwa zaspokojenia wierzyciela na podstawie art. 532 KC*, Monitor Prawniczy 2013/15, s. 799–804.
- Adamus R.**, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 3, C.H. Beck, Legalis, Warszawa 2021.
- Broniewicz W., Marciniak A., Kunicki I.**, *Postępowanie cywilne w zarysie*, wyd. 13, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.
- Cieślak S.**, *Fundusze masy upadłości. Postępowanie podziałowe. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2004.
- Cieślak S.**, *Podział funduszy masy upadłości*, C.H. Beck, Warszawa 2000.

- Cieślak S.**, *Postępowanie podziałowe*, w: S. Włodyka, A. Szumański (red.), *System Prawa Handlowego*, t. 6, A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz (red.), *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, C.H. Beck, Warszawa 2020.
- Cieślak S.** (red.), *Założenia aksjologiczne nowelizacji KPC z 4 lipca 2019 r.*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2020.
- Gewald W.**, w: J.A. Witosz (red.), *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Wolters Kluwer Polska 2017.
- Gil I.**, *Postępowanie zabezpieczające na etapie poprzedzającym ogłoszenie upadłości*, LexisNexis, Warszawa 2012
- Gniewek E.**, *Księgi wieczyste. Art. 1–58² KWU. Komentarz*, C.H. Beck, Legalis 2018.
- Grzegorzczak P.**, *Sytuacja prawna wierzyciela pauliańskiego w razie wszczęcia przez wierzycieli osoby trzeciej egzekucji z jej majątku*, *Monitor Prawniczy* 2013/15, s. 821–824.
- Gurgul S.**, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 12, Legalis 2020.
- Jakubecki A.**, *Glosa do uchwały SN z dnia 10 lutego 2006 r., III CZP 2/06*, *OSP* 2008, nr 6, s. 71–73.
- Jakubecki A.**, *Status wierzyciela pauliańskiego w postępowaniu upadłościowym obejmującym likwidację majątku dłużnika*, w: J. Gudowski, K. Weitz (red.), *Aurea praxis. Aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Ercińskiego* t. 1, LexisNexis, Warszawa 2011, s. 863–886.
- Jakubecki A., Zedler F.**, *Prawo upadłościowe i naprawcze*, wyd. 3, Warszawa 2010.
- Kalicińska K.**, *Wierzytelność w postępowaniu upadłościowym*, Warszawa 1998.
- Kuglarz P.**, w: I. Heropolitańska (red.), *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 5, Legalis 2021.
- Kunicki I.**, *Podział sumy uzyskanej z egzekucji*, Wydawnictwo Currenda, Sopot 1999.
- Łazarska A.**, *Rzetelny proces cywilny*, LexisNexis, Warszawa 2012
- Machnikowski P.**, w: E. Gniewek (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, C.H. Beck, Legalis 2019.
- Manowska M.**, *Postępowanie w sprawach ze skargi pauliańskiej – wybrane zagadnienia*, w: M. Manowska, R. Pawlik (red.), *Scientia nobilitat. Rozważania o prawie i jego stosowaniu. Księga jubileuszowa z okazji 10-lecia Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury*, Kraków 2019, s. 233–251.
- Mysiak P.**, *Ujawnienie w księdze wieczystej prawa wierzyciela do dochodzenia zaspokojenia z nieruchomości – glosa – V CK 776/04*, *Monitor Prawniczy* 2006/17, s. 948–951.
- Ochocińska K.**, *Dochodzenie roszczeń ze skargi pauliańskiej wobec osoby znajdującej się w upadłości – glosa – V CSK 13/18*, *Monitor Prawniczy* 2020, nr 3, s. 164.
- Pisuliński J., Zawadzka J.** (red.), *Aksjologia prawa cywilnego i cywilnoprawna ochrona dóbr*, C.H. Beck, Warszawa 2020.
- Pyziak-Szafnicka M.**, *Ochrona wierzyciela w razie niewyplacalności dłużnika*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1995.
- Strojewska M.**, *Realizacja uprawnienia ze skargi pauliańskiej w przypadku upadłości likwidacyjnej osoby trzeciej*, *Transformacje Prawa Prywatnego* 2014/2, s. 53–74.
- Wołowski P.**, *Kolizja zasady ochrony interesów masy upadłości z zasadą zaufania w prawie cywilnym*, Sopot 2018.
- Zedler F.**, *Z problematyki dochodzenia roszczeń pauliańskich w postępowaniu upadłościowym*, *Polski Proces Cywilny* 2019/1, s. 9–23.
- Zimmerman P.**, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 6, C.H. Beck, Legalis 2020.

Orzecznictwo

Postanowienie SN z 13 kwietnia 2005 r., V CK 598/04, Legalis nr 243400.
Postanowienie SN z 26 października 2005 r., V CK 776/04, Legalis nr 73893.
Postanowienie SN z 12 grudnia 2012 r., III CZP 79/12, OSNC 2013, nr 6, poz. 80.
Uchwała SN z 10 lutego 2006 r., III CZP 2/06, OSNC 2007, nr 1, poz. 3.
Uchwała SN (7) z 16 czerwca 2021 r., III CZP 60/19, Biuletyn SN 2021/6.
Wyrok SN z 9 kwietnia 2010 r., III CSK 273/09, Legalis nr 387321.
Wyrok SN z 26 października 2017 r., II CSK 27/17, Legalis nr 1683866.
Wyrok SN z 27 marca 2019 r., V CSK 13/18, Legalis nr 1899932.

Sławomir CIEŚLAK

**A FEW REMARKS ON THE ISSUE OF HOW TO SATISFY THE PAULIAN CREDITOR
IN BANKRUPTCY PROCEEDINGS****Abstract**

Background: Bankruptcy law lacks detailed provisions of how to satisfy the *actio pauliana* creditor from the property of a third party in the event of its bankruptcy. This causes controversy in the doctrine of bankruptcy law. The consequence of this deficiency in statutory regulation as well as the lack of consistency in legal theory is the uncertainty of this creditor's legal position in the practice of bankruptcy proceedings.

Research purpose: The aim of the article is to establish the possibility of accepting *de lege lata* as a result of interpreting the provisions of bankruptcy law, the Code of Civil Procedure, and the Civil Code consistent with the axiological assumptions of the law of bankruptcy proceedings and the institution of *actio pauliana*. In the absence of such a possibility, a further goal of the study is to formulate the *de lege ferenda* postulate to the Legislator on which the axiological assumptions are based.

Methods: The article uses the method of logical-linguistic analysis of normative material, which was supplemented to the extent necessary with the historical comparative method.

Conclusions: In a situation of a contradiction between the values protected by the substantive legal institution of *actio pauliana* and the bankruptcy proceedings, it is axiologically justified to assume that the bankruptcy trustee should satisfy the *actio pauliana* creditor from the property that entered the bankrupt's property on the basis of an ineffective act with precedence over bankruptcy creditors. Without a legislative change, adopting a result of interpreting the provisions of the Code of Civil Procedure and the Bankruptcy Law corresponding to this axiological assessment does not seem possible to be legally justified. *De lege lata*, the *actio pauliana* creditor should therefore participate in a bankruptcy separate distribution of the sum obtained from the disposal of the item covered by the *actio pauliana*. A solution less favorable to this creditor would excessively interfere with the content of the *actio pauliana* as defined in Art. 532 of the Civil Code, which would distort its essence regulated in substantive law. *De lege lata* providing this creditor with the so-called right of separateness, which therefore must be regarded as the minimum level of legal protection granted in bankruptcy proceedings.

Keywords: bankruptcy proceedings, enforcement proceedings, *actio pauliana* creditor, priority of payment.